HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מסורת הש"ס

א) זבח שילקה ל"ק, ב) [ע' תוס' זבחים פס: ד"ה והוא], ג) [לעיל טו:], ד) תמורה כא., ה) [נזיר כה: ב"ק קי: תמורה יח.], ו) [ב"מ מ:], ז) בפיפא ל"ק, ח) [פסיפא ל"ק], ט) [וריקרא יח], י) דעפעפים עב. ל"ק, כ) הטעיון כנגד. ל"ק, ל) [במדבר יח], מ) [ויקרא יפ], נ) [שיך לע"ב], ס) ל"ל כזה שיחול על ידו קדושה בהסיא כו', ע) פה היא ל"ק, פ) לרעייה ל"ק, צ) הייט יממין. ל"ק, ק) שיך לע"ב, ר) פתח. ל"ק, ש) נאותן דמיס וכפירושו משמע. ל"ק,

תורה אור השלם

1. אַךְ אֶת זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגֵּרָה וּמִמַּפְרִיסֵי הַפַּרְסָה אֶת הַגָּמָל כִּי מַעֲלֵה גֵרָה הוּא וּפַרְסָה אֵינֶנּוּ מַפְרִיס טָמֵא הוּא לָכֶם: ויקרא יא ד

הגהות הב"ח

(א) גמ' מיפרקי לכל זבח שילקה: (ב) שם ותיתאכיל במומיה: (ג) שם זה שם אמו עליו חוס שם אמו עליו זה שם אמו עליו תמורת בכור: (ד) שם ממעלי הגרה טמא הוא לכם המי: (ה) רש"י ד"ה והשוחטן וכו' לעיל היא ואקדשים: (ו) ד"ה ואליבא דוקא סיפא (לגרודי): והאי השוחטן בחוץ פטור אית ביה תמיהא ולא אברייתא קא מהדר ולא אמתניתין דבהא בריתא לא איירי בה משוחטן בחוץ ואי אמתניתין אהא דאבל אם קדם הקדשן את מומן קאי והשוחטן בחוץ חייב איבעי למימר הילכך (איכא) [ליכא] למיקם אמאי (לא) קא מהדר אבל אמר (לך) [לין] ר' מסתברא דאברייתא קאי אמאי דקאמר כללו דרישא לאתויי שוחטן בחוץ דפטור: ורב הונא מתני חייב ומוקים להאי בקדם (מום קבוע להקדישן) [הקדשן את מומן] במום בדוקין שבעין דאינו נראה בגלוי כשאר מומין: ואליבא דרבי עקיבא דאמר במסכת זבחים אם עלו לא ירדו וכיון דלגבי מזבח אם עלו לא ירדו כי שחיט להו בחוץ מיחייב: מכח קדושה דחויה קא אתי כיון דלאחר פדיון נעשו תמורה: שם אמו עליו. אמו קרי אותו שבא מכחו: מה בכור ומעשר במומן מתאכלין לבעלים. דבכור כי לית ביה מום מקריב אימורין דידיה על גבי מזבח ואינו אוכלן כהן וכי איתיליד ביה מומא נאכל כולו לכהן. בהמת מעשר דלית ביה מומא מסיק ליה לירושלים ואכיל ליה ישראל גופיה ומקריב אימורין למזבח: וכי איתליד ביה מומא נאכל כולו לישראל והאי בלעדי דקתני הכא לאו לחד בעלים קאמר אלא כל חד וחד כדאיתיה האי לבעלים דידיה ודאי והאי לבעלים דידיה: ממעלי הגרה טמא. כלומר יש בהמה שיש לה סימני טהרה והיא אסורה היינו תמורת בעלי מומין לאחר פדיון: לתמורת אשם הוא דאיצטריך דאינה מתה אלא רועה שיהא אסורה: ואי מהלכתא גרידתא הוה אמינא היכא דעבר ואיקרי ואכל כו' קמ"ל קרא דאיכא לאו דכתיב את זה לא תאכלו. לישנא אחרינא. ומאחר דהלכתא איכא קרא למה ליה למיקם עליה בעשה דכתיב אותה תאכלו ויש לך אחרת שהיא מפרסת פרסה דאית בה לאו אי אקרבה והיינו חמש חטאות ולאו הבא מכלל עשה עשה. והכי מסתברא כלישנא בתרא דהכי נמי גרסינן בתמורה בפרק אלו קדשים וכי איצטריך קרא דאי מקריב ליה קאי עליה בעשה. ואיבעית אימא חמש חטאות לא צריכי קרא אלא לאקושי דבר הבא ממעלי הגרה דהיינו תמורת בעלי מומין לדבר הבא ממפריסי פרסה דהיינו חמש חטאות דנפקי מהתם מה להלן בחמש חטאות מתות אף תמורת בעלי מומין שנפדו נמי והיינו כרב נחמן: המקבל צאן ברזל מן העובד כוכבים. כלומר דמקבל מיניה בהמה לשעבד עליו שיעבוד קשה כברזל. כגון שקיבל ישראל עליו אם יפחתו דמיה או תמות שישלם לעובד כוכבים כמה ששמין אותה עכשיו

עין משפט נר מצוה

ל א מיי' פ"ד מהלכות תמורה הלכה ו:

לא ב מיי' פ"ג שם הלכה ד: לב ג מיי' פ"ד מהל' פסולי המוקדשין הלכה ח:

לג ד מיי' שם פ"ז יד:

לד ה מיי' פ"ד מהל' בכורות הלכה ד סמג עשין ריח טוש"ע י"ד סימן שכ סעיף ז:

לעזי רש"י

טיל"א [טייל"א]. קרום על העין שמצמצם את הראייה.

מוסף רש"י

דאמר אם עלו לא ירדו. הלכך הוקיל ובפנים לא ילדו, מיחיין עליהן במוך (חולין קל.). הרי הן בבכור ומעשר. לכל קדושת בכור ומעשר, שלא ימכרו בפלוגין לאחר שנפל בהן מום ופדו (תמורה כא.). כל שבחטאת מתה באשם רועה. עד שיומם וימכר ויפלו דמיו לקץ המזבח, עולה בשר לשם ועורה לכהנים, זה מדלש דרש יהודע סכסן בשקלים ובתמורה, וכל זמן שהוא חם מיט ויפא לגולין לימכר, לפיכך ירעה והוא מעצמו אין יכול להשתנות מתשש לעולה (ב"ק קי:).

שיטה מקובצת

א) רב הונא מתני חייב. פירש"י ז"ל דהיינו סיפא דברייתא דלעיל דקדם הקדישן למומן ולהכי לא קאמר כללו של דבר לאתויי שחטן בחוץ דחייב ועוד דמ"ה לא קאמר ליה דלא בעי לאוקמא כר"ש בדוקין שבעין וכן נראה לר"י דהיינו סיפא דמתני' דקדם הקדישן למומן כי אין לומר דהיינו רישא ההיא דהשוחטן בחוץ פטור דהא כבר פירשה התלמוד המשנה דסיפא דקדם הקדישן את מומן ועוד דבסמוך נמי מפ' הברייתא בין לפני פדיונן בין לאחר פדיונן עושין תמורה אמר ר"נ וכו' ע"כ תוס' חיצוניות: ב) מה בין זו לתמורת בכור ומעשר דתנן וכו'. קשה לה"ר אלחנן דאמאי לא פריך הכי לעיל גבי הא דקאמר רב הונא דולד לאחר פדיונן מתה מהאי טעמא דלא אלימא למתפס פדיונן ולפריך מולד מעשר וולד ולדן עד סוף העולם כיוצא בו ונאכל במומן לבעלים והר"י מפרש דלאו קושיא היא דהא לעיל איירי בולד בעלי מומין לאחר פדיונן דכיון דחלוק מן האם שהוא תמים והיא בעלת מום אין לו להיות קדוש כקדושת האם אלא קדושה דחויה אבל ולד מעשר דמי לאמן ואינו חלוק מאמן כלל ולהכי משתריא במומן לבעלים כדין מעשר והכא פריך מתמורה של פסולי המוקדשין [בכור ומעשר] (והאי קרא מסתבר דמיירי לאחר פדיונן דלפני פדיונן מיהא קרבה. תוספות חיצוניות: ג) ודרשינן הכי וכו' ואורי"י דהאי קרא מסתברא דמיירי לאחר פדיון דלפני פדיון מיהא קרבה והקשה ה"ר אלחנן כיון דסברא הוא דמתה מטעמא דלעיל דלא אלימא למתפס פדיונה וא"כ קרא ל"ל ותירץ דשפיר אצטריך קרא וטעמא דר"נ דאי לא הוה אלא טעמא דר"נ הו"א דמתה כיון שאין אנו יכולין לתקן בענין אחר וקמ"ל קרא שיש עשה וצריך להכניסה לכיפה וטעמא דהכא הוי כדקאמר רב נחמן. תוס' חיצוניות: ד) ר"ל וכו' ור"ל תוס' חיצוניות ואורי"י שיש לחלק בין תמורה לולד דכיון דחלה עליו תמורה לאחר פדיון חלה עליו קדושה דחויה ומתה אבל ולד שנולד לאחר הפדיון הוי חולין גמורין שלא מצינו שום קדושה שחלה עליו ועוד נראה לר"י לא מיי' פ"ד מהלכות תמורה הלכה ו:

לא ב מיי' פ"ג שם הלכה ד: לב ג מיי' פ"ד מהל' פסולי המוקדשין הלכה ח:

לג ד מיי' שם פ"ז יד:

לד ה מיי' פ"ד מהל' בכורות הלכה ד סמג עשין ריח טוש"ע י"ד סימן שכ סעיף ז:

לעזי רש"י

טיל"א [טייל"א]. קרום על העין שמצמצם את הראייה.

מוסף רש"י

דאמר אם עלו לא ירדו. הלכך הוקיל ובפנים לא ילדו, מיחיין עליהן במוך (חולין קל.). הרי הן בבכור ומעשר. לכל קדושת בכור ומעשר, שלא ימכרו בפלוגין לאחר שנפל בהן מום ופדו (תמורה כא.). כל שבחטאת מתה באשם רועה. עד שיומם וימכר ויפלו דמיו לקץ המזבח, עולה בשר לשם ועורה לכהנים, זה מדלש דרש יהודע סכסן בשקלים ובתמורה, וכל זמן שהוא חם מיט ויפא לגולין לימכר, לפיכך ירעה והוא מעצמו אין יכול להשתנות מתשש לעולה (ב"ק קי:).

שיטה מקובצת

א) רב הונא מתני חייב. פירש"י ז"ל דהיינו סיפא דברייתא דלעיל דקדם הקדישן למומן ולהכי לא קאמר כללו של דבר לאתויי שחטן בחוץ דחייב ועוד דמ"ה לא קאמר ליה דלא בעי לאוקמא כר"ש בדוקין שבעין וכן נראה לר"י דהיינו סיפא דמתני' דקדם הקדישן למומן כי אין לומר דהיינו רישא ההיא דהשוחטן בחוץ פטור דהא כבר פירשה התלמוד המשנה דסיפא דקדם הקדישן את מומן ועוד דבסמוך נמי מפ' הברייתא בין לפני פדיונן בין לאחר פדיונן עושין תמורה אמר ר"נ וכו' ע"כ תוס' חיצוניות: ב) מה בין זו לתמורת בכור ומעשר דתנן וכו'. קשה לה"ר אלחנן דאמאי לא פריך הכי לעיל גבי הא דקאמר רב הונא דולד לאחר פדיונן מתה מהאי טעמא דלא אלימא למתפס פדיונן ולפריך מולד מעשר וולד ולדן עד סוף העולם כיוצא בו ונאכל במומן לבעלים והר"י מפרש דלאו קושיא היא דהא לעיל איירי בולד בעלי מומין לאחר פדיונן דכיון דחלוק מן האם שהוא תמים והיא בעלת מום אין לו להיות קדוש כקדושת האם אלא קדושה דחויה אבל ולד מעשר דמי לאמן ואינו חלוק מאמן כלל ולהכי משתריא במומן לבעלים כדין מעשר והכא פריך מתמורה של פסולי המוקדשין [בכור ומעשר] (והאי קרא מסתבר דמיירי לאחר פדיונן דלפני פדיונן מיהא קרבה. תוספות חיצוניות: ג) ודרשינן הכי וכו' ואורי"י דהאי קרא מסתברא דמיירי לאחר פדיון דלפני פדיון מיהא קרבה והקשה ה"ר אלחנן כיון דסברא הוא דמתה מטעמא דלעיל דלא אלימא למתפס פדיונה וא"כ קרא ל"ל ותירץ דשפיר אצטריך קרא וטעמא דר"נ דאי לא הוה אלא טעמא דר"נ הו"א דמתה כיון שאין אנו יכולין לתקן בענין אחר וקמ"ל קרא שיש עשה וצריך להכניסה לכיפה וטעמא דהכא הוי כדקאמר רב נחמן. תוס' חיצוניות: ד) ר"ל וכו' ור"ל תוס' חיצוניות ואורי"י שיש לחלק בין תמורה לולד דכיון דחלה עליו תמורה לאחר פדיון חלה עליו קדושה דחויה ומתה אבל ולד שנולד לאחר הפדיון הוי חולין גמורין שלא מצינו שום קדושה שחלה עליו ועוד נראה לר"י

לאתויי חלבו. דאסור. ולאתויי שוחטו בחוץ דחייב לא אמרינן משום דלא"כ איבעי לן למימר בדוקין שבעין ועוד סיפא[ו] קתני לקמן השוחטן בחוץ פטור. וכללא דרישא לא אצטריך לאתויי חלבו דשרי דהשתא ולדן דכגופן דמי דעובר ירך אמו הוא שרי כל שכן חלבו דמיא בעלמא הוא: **הא בעלי מומין מיפרקי.** אותם שנתעברו קודם פדיון וולדו לאחר פדיון וכגון שנתפסן לשם זבח דאלימא קדושתייהו למיתפס פדיונן וכשהוא מתפסין לשם זבח אין מתפסין לכל זבח שירצה הא לשם אותו זבח מתפסין. והיכי משכחת לה פירושא הוא כלומר היכי משכחת תירוצא דמילתא דמשמע בעלי מומין נפדין ולשם זבח אחר לא יתפיסס אלא היכי עביד דמתפיסס לשם אותו הזבח ונפדין במומן כשיפול בהן מום: **נימא סהוי פיוצאה דרב הונא.** דאמר לעיל [טו:] כונסן לכיפה והן מתיס: **ואיידי דתני רישא נפדין תמימים.** לחידוש הוא דאפילו תמימים נפדיס: **והשוחטן בחוץ פטור.** סיפא[ח] דבריית[ט] לעיל [טו:] (ה) אקדשים שקדם הקדשן את מומן קאי ואפילו הכי פטור דאין חייבין על שחיטת חוץ אלא על המתקבל בפנים כדתנן בזבחים בפרק פרת חטאת (דף קיב.) בעלי מומין בין קבועין בין עוברין שהקריבן בחוץ פטור ומפיק טעמא מהאי קרא[ט] ואל פתח אהל מועד לא הביאו הא כל שאינו ראוי לבא אל אל פתח אהל מועד אין חייבין עליו: **רב הונא מפני חייב.** כדקתני דמתני' [יד:]: **ומוקי לה בדוקין שבעין.** דמתקבל בפנים הוא: **ואליבא דרבי עקיבא דאמר.** בשחיטת קדשים בפ' המזבח מקדש (דף פד.) אם עלו לא ירדו ואמר רבי יוחנן בגמ' [שם פה:] לא הכשיר רבי עקיבא אלא בדוקין שבעין הואיל וכשיבין בעופות והוא שקדם הקדישן את מומן. ל"א (ו) דוקין שיש לו מום בעפעפים ולהכי קרי לעפעפים דוק[י] על העין כרקיע דהכי אמרינן בספרי אגודות העין דומה לעולם קטן העפעפים[כ] כנגד הרקיע והתחתון כנגד הארץ והלבן שמקיף את העין כנגד יס אוקיינוס שסובב את העולם והשחור שבו שהוא עגול דומה לגלגל חמה: **קדושה דחויה.** שכבר נפדו: **ויאכלו במומן.** ימתינו עד שיוממו ויאכלו לבעלים כבכור ומעשר שאין נפדין אלא נאכלין במומן. אלמא כיון דלא אלי מלי קרבי כדאמר במס' תמורה (דף ה: ע"ש) אף בכור שור וגו'[ל] הן קריבין ואין תמורתן קריבין נאכלין במומן לבעלים הכי נמי ליעבד הכי: **והא בהמה לא אלימא למיפסס פדיונה.** הילכך מתה: **מנין לתמורת פסולי המוקדשים שמתה.** כגון דלאחר שנפדו הקדשים התפיסן בתמורה דלא מצו למיקרב: **ממעלה הגרה טמא הוא.** דסיפיה דקרא כתיב טמא הוא לכם[מ] ודרשינן הכי יש לך דבר שיש בו סימני טהרה ואסור באכילה ואיזו זו תמורת פסולי המוקדשין: **חמש חטאות.** מפרש בתמורה (דף כא.): **לתמורת אשם.** שתהא רועה דאשם לא קרב נדבה הלכך תמורתו לא קרבה והא טמא דקרא ה"ק שיהא טמא כלומר שיפול בו מום: **כל שבחטאת מתה.** ותמורת חטאת היינו אחת ממחמש חטאות מתות: **זאו ליכא.** דאין עובר בלאו: **דאיכא לאו.** לא תאכלו ממעלי הגרה[מ]: **ואכע"ג.** להכי אתא ממפריסי הפרסה דמשמעי בחטאות המתות להקיש דבר הבא ממעלי הגרה תמורת פסולי המוקדשין לאחר פדיון דנפקא ממעלי הגרה לדבר הבא ממפריסי הפרסה חטאות המתות: **מתני' המקבל צאן ברזל.** אם לו עובד כוכבים בהמותיו בדמים קצובין ולאחר לו אותן דמים עד עשר שנים בין מתו בין החלו ואותן ולדות שיהיו להן עד אותו זמן יהיו ביניהם: [ו] ולדותיהן פטורין. מן הבכורה: ולדותיהן

ותמורה שלאחר פדיונו מתה. ואם תאמר מאי שנא מולדות דלאיעבר ואתיליד לאחר פדיונן דמשכינן לעיל ולד לבי ומאיל [ז] ויש לומר דולדות אין בהן קדושה אלא מכח אמן וכיון שנפדית פקעה קדושתו לגמרי כלבי וכאיל ואע"ג דאיכא איסור גיזה ועבודה אין כח לאיסור מועט [ח] כזה שיחול על ידו קדושה על הולדות אבל תמורת קדושה [ט] (בהסיא) וכיון דגלי קרא שחלה על בעלת מום קבוע חלה ה"ה לאחר פדיונן אלא דלא קריבה אבל תמורה דלפני פדיונן קריבה ועדיפא מולדות דלפני פדיונן דאיכא מ"ד לעיל לרעייה וכן מוכח לשון הקונטרס דבסמוך גבי מנין לתמורת פסולי המוקדשין שמתה ופי' רש"י כגון לאחר פדיונו דלא מצי למיקרב והא דאצטריך קרא דממעלי הגרה בסמוך ללאו אתא דמסברא ידענו דלא קריבה כדאמר רב נחמן הכא וכה"ג אמר בסמוך גבי חמש חטאות ועוד יש לפרש דקרא וסברא לריכי דאי לאו קרא הוה אמינא לא קדשה כלל כלבי ואיל כולדות דאיעבר ואוליד לאחר פדיונן ואי לאו סברא הוה אמינא [י] יעבה וטמא הוא דקרא [כ] הוי יתמין עד שיהא טמא ויפול בו מוס כדפי' הקונטרס בסמוך והא דפרין רב עמרם ותיתכיל במומה לבעלים אסברא דרב נחמן פריך: **תלמוד לומר ממעלי הגרה.**

והא דדרשינן בפ"ק (לעיל דף ו.) יש לך דבר שהוא מעלה גרה ואי אתה אוכלו כגון טהור שנולד מן הטמא אתה דרש מרישה דקרא ואת אלה לא תאכלו והכא דרש מסיפיה דקרא טמא הוא לכם [מ] אי נמי תרי קראי כתיבי: **אלא** כי אתא קרא לתמורת אשם. והכי פירושא דבריית[מ] מנין לחמש חטאות מתות וכנגדן באשם רועה וטמא הוא היינו שיהיה עד שיסתאב כדפירש הקונטרס:

כל שבחטאת מתה באשם רועה. אומר רבינו תם דרעייה מדרבנן היא ולפי שתקנו חכמים רעייה נקט בכל דוכתא באשם רועה אבל הילכתא הכי איתא מדאוריית[נ] דכל שבחטאת מתה באשם קרב עולה כדאמר בפסחים שילהי (סוף) פרק אלו דברים (דף עג.) אשם שניתק לרעייה ושחטו כשר לעולה ושם פירשתי לה:

[ס] העמיד ולדות תחת אמותיהן. פירש הקונטרס שפתח לו [ע] הפתח להיות לו כח בולדות ואמר לו אם ימותו הבהמות תבטל הולדות המגיעות לחלקי ויהא תחת ידי [פ] באותן דמיס ובפירוש משמע בגמרא כמו שפירשתי לשם אבל בתוספתא קתני מתו האמהות והעמיד הולדות: מין

[1] ה המקבל צאן ברזל מן העובד כוכבים ולדותיהן